

MOGUĆNOST PRIMENE ORFOVOG INSTRUMENTARIJA U MUZIČKOM RAZVOJU DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Muamera Biberović

Predškolska ustanova „Mladost“

Novi Pazar, Srbija

muamera83@gmail.com

Apstrakt

Pravilno vaspitanje dece predškolskog uzrasta ima veliki značaj u procesu formiranja svestrane ličnosti. Vaspitni uticaj na decu je zadatak roditelja i vaspitača, porodice i predškolske ustanove. Zato se, i u porodici i u vrtiću, moraju obezbediti potrebni uslovi da se dete pravilno fizički, psihički i umno razvija. Važno sredstvo u cilju svestranog razvoja je i muzika. Kroz muziku deca razvijaju, ne samo muzički ukus i smisao za lepo, već i niz drugih osobina od značaja za formiranje kompletne ličnosti. Muzika utiče na razvoj sposobnosti uopšte i na razvoj psihičkih funkcija (pažnja, mašta, pamćenje, mišljenje, emocije). U svetu najmlađih i u njihovim svakodnevnim igrama, značajno mesto zauzima muzika. Značaj izučavanja primene Orfovog instrumentarijuma u funkciji razvijanja muzičkih sposobnosti kod dece predškolskog uzrasta, ogleda se u sistematskom preglednom istraživanju relevantne literature koja govori o Orfovom instrumentarijumu – i primeni tokom svakodnevnih aktivnosti u vaspitno-obrazovnim ustanovama.

Cljučne reči: vaspitač, predškolska ustanova, deca, muzika, muzički razvoj, Orfov instrumentarijum.

POSSIBILITIES OF APPLYING ORFF INSTRUMENTS IN THE MUSICAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract

Proper upbringing of preschool-aged children holds great significance in the process of forming a well-rounded personality. The nurturing influence on children is the responsibility of both parents and educators, encompassing families and preschool institutions. Hence, both at home and in daycare, necessary conditions must be provided for a child's proper physical, mental, and intellectual development. Music serves as an important tool for fostering comprehensive development. Through music, children cultivate not only musical taste and an appreciation of beauty but also a range of other qualities crucial for shaping a complete personality. Music impacts the development of abilities overall and the development of psychological functions (attention, imagination, memory, thinking, emotions). In the world of the youngest children and in their everyday play, music holds a significant place. The significance of studying the application of Orff instruments in developing musical abilities in preschool-aged children is reflected in systematic review research of relevant literature addressing Orff instruments and their implementation during daily activities in educational institutions.

Keywords: educator, preschool institution, children, music, musical development, Orff's instrumentarium.

UVOD

Od samog rođenja, pa čak i tokom prenatalnog perioda, dete dolazi u kontakt s muzikom i njenim uticajem na razvoj. Kroz umetničke aktivnosti, mališani razvijaju estetsku i kulturnu dimenziju obrazovanja, što doprinosi njihovom celokupnom intelektualnom, emocionalnom, moralnom, duhovnom i fizičkom napretku. Budući da je predškolski uzrast ključno doba za razvoj deteta, muzičko obrazovanje zauzima značajno mesto u planu i programu rada vrtića. Osim što pozitivno utiče na mentalne i telesne sposobnosti, bavljenje muzikom omogućava deci da oblikuju svoj estetski doživljaj umetnosti u širem smislu. Uključivanje u muzičke aktivnosti povećava šanse dece da aktivno učestvuju u procesu učenja i istraživanja. Različiti aspekti razvoja, poput govorno-jezičkih sposobnosti, vizuelne i slušne percepcije, memorije, logičkog zaključivanja, kreativnosti, društvenih interakcija i motoričkih veština, dodatno se unapređuju kroz kontakt s muzikom u ranom detinjstvu i predškolskom periodu. Ukratko, muzičko izražavanje podstiče sveobuhvatan razvoj detetovih kognitivnih, fizičkih, umetničkih i emocionalnih sposobnosti. Predškolci imaju priliku da razvijaju svoje muzičke veštine kroz različite aktivnosti, kao što su sviranje instrumenata, izvođenje pesama, pažljivo slušanje muzike, kreativno izražavanje, komponovanje, ples, obavljanje svakodnevnih zadataka uz ritmičke pokrete, kao i učestvovanje u društvenim i zabavnim igrama. Da bi se muzički potencijal dece ovog uzrasta uspešno razvijao, neophodno je ispuniti tri ključna faktora: prirodnu muzikalnost, postojeće muzičke sposobnosti i muzičku inteligenciju. Kvalitet muzičkog obrazovanja zavisi pre svega od kompetencija vaspitača i dobro osmišljenog predškolskog programa koji prepoznaje značaj muzičkog razvoja u celokupnom razvoju deteta. Poseban značaj treba dati dečjim instrumentima, budući da privlače njihovu pažnju i podstiču interesovanje za muziku. Osim toga, oni predstavljaju nezamenljiv alat za uvod u svet muzike, jer omogućavaju deci da istražuju i razvijaju svoje kreativne sposobnosti.

Mališani mogu prepoznati melodije oslanjajući se na sluh, ritmičke obrasce primećuju intuitivno, a zatim ih nastoje reprodukovati i spontano prilagoditi kroz improvizaciju. Karl Orf je imao značajnu ulogu u muzičkom obrazovanju dece. U skladu s njihovim razvojnim sposobnostima, osmislio je poseban skup instrumenata prilagođen predškolskom uzrastu, koji je postao sastavni deo muzičko-vaspitnog rada.

MUZIKA I PREDŠKOLSKO DETE

U predškolskom uzrastu, muzičke aktivnosti su usko povezane sa svakodnevnim dečjim iskustvima, više nego u bilo kojem drugom razvojnom periodu. Osim što podstiče napredak u muzičkom izražavanju, omogućava mališanima da kroz igru i kreativnost razvijaju svoje kognitivne, emocionalne, socijalne i motoričke sposobnosti. Cilj nije isključivo usavršavanje muzičkih veština, već celokupan razvoj deteta u različitim aspektima njegovog odrastanja. Zbog toga, muzika se koristi kao alat za podsticanje ključnih obrazovnih i razvojnih vrednosti, ali i za stvaranje prijatnog i inspirativnog okruženja u kojem deca uživaju. „Muzika

omogućava deci da razvijaju samopouzdanje kroz kreativno izražavanje, jer im daje priliku da istražuju svoj glas, ritam, dinamiku, tempo. Kroz muziku deca predškolskog uzrasta razvijaju sposobnosti koje im pomažu da bolje razumeju sebe, svet koji ih okružuje, da definišu i rešavaju probleme i komuniciraju sa vršnjacima i odraslim osobama” (Muratović & Osmajlić-Janković, 2025: 129). Jedan od važnih zadataka muzičkog obrazovanja u ranom detinjstvu jeste prepoznavanje detetovih individualnih predispozicija, okruženja u kojem odrasta, njegovih kognitivnih sposobnosti i ličnih karakteristika. Nakon toga, potrebno je oblikovati muzičke aktivnosti na način koji će mu omogućiti najefikasniji razvoj i napredak kroz muziku (Činč, 2013: 41). Glavni fokus nije samo na muzičkim veštinama deteta, već na celokupnom razvoju njegovih sposobnosti kroz različite aktivnosti koje podstiču kreativnost i intelektualni napredak. Zbog toga, muzika treba da bude sredstvo za ostvarivanje ključnih obrazovnih i razvojnih ciljeva, a istovremeno da omogući deci radost, inspiraciju i estetsko iskustvo kroz svakodnevne aktivnosti u vrtiću. Nakon toga, važno je osmisлити muzička iskustva koja će na najbolji način doprineti njihovom rastu i učenju. Razvoj svakog deteta prolazi kroz niz etapa, koje ga vode od rođenja do postizanja određene zrelosti. Naučne studije koje se bave analizom ljudskog ponašanja u kontekstu interakcije sa okruženjem poznate su kao razvojne teorije. One uzimaju u obzir postepene promene koje proizlaze iz kombinacije nasleđenih faktora i iskustvenog učenja, omogućavajući bolje razumevanje faza kognitivnog, emocionalnog i motoričkog razvoja. Ovakvi pristupi značajno utiču na način na koji se osmišljavaju i prilagođavaju vaspitni programi za decu. Generalno posmatrano, odrastanje deteta, uključujući i njegov muzički razvoj, odvija se u određenim fazama koje prate prirodni tok razvoja. Ipak, to ne znači da treba strogo insistirati na uzrasnim normama prilikom procene muzičkih sposobnosti. Umesto toga, neophodno je prilagoditi muzičke aktivnosti interesovanjima i potrebama svakog deteta, kako bi mu se omogućio maksimalan napredak i podstakao njegov stvaralački potencijal (Činč, Stolić, 2015: 62). Kontakt sa muzikom treba uspostaviti u što ranijem periodu, najbolje odmah nakon rođenja, a moguće čak i pre dolaska na svet. Zvuci majčinog srca, koji čine osnovni deo auditivnog okruženja tokom trudnoće, omogućavaju bebi da već u prenatalnoj fazi doživi prve ritmičke podražaje. Ovakva rana izloženost zvučnim stimulansima doprinosi razvijanju prirodne osetljivosti novorođenčeta na ritam.

PREDUSLOVI ZA MUZIČKI RAZVOJ PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Novorođenče je sposobno da intenzivno reaguje na različite zvučne i umetničke podražaje, što podržava teoriju da muzički razvoj počinje već od rođenja, pa čak i tokom prenatalnog perioda. Prva godina života ima ključnu ulogu u postavljanju temelja za muzički razvoj, naročito ako su aktivnosti fokusirane na stvaranje muzičkih utisaka koje dete oponaša kroz govorno-muzičke vežbe. Odgovornost roditelja je da usmere i podrže talenat svog deteta, pri čemu muzika postaje alat za lični razvoj. „Kontinuirano uključivanje roditelja u svim mogućim segmentima rada i života djece za vrijeme boravka u predškolskim ustanovama su savremeni vaspitno-obrazovni principi koji u isto vrijeme zahtijevaju i kvalitetnu i pragmatičnu

saradnju sa roditeljima” (Muratović et al., 2021, str. 14). Ovaj pristup ističe važnost ranih iskustava, kao i značaj organizovanih aktivnosti koje ne samo da utiču na muzički razvoj, već i na sveukupni napredak deteta. U kontekstu ranog obrazovanja, mnoge savremene pedagoške teorije naglašavaju da je što ranije započeti obrazovni proces, to povoljnije za dete (Radoš, 2012: 27). Poželjno je da se muzički razvoj pokrene u porodičnom okruženju, ali to nije uvek ostvarivo, zbog čega predškolske ustanove imaju ključnu ulogu u organizovanju obrazovanja i vaspitanja na tom polju. Prilagođavanjem aktivnosti potrebama uzrasta i izlaganjem raznim podražajima, muzičke sposobnosti deteta mogu se značajno razviti. Kroz profesionalan rad i posvećenost vaspitača, koji svojim angažmanom podstiču i razvijaju talente, dolazi do napretka u muzičkom obrazovanju. Vaspitač igra odlučujuću ulogu u tome kako će dete upoznati muziku i razviti stav prema ovoj umetnosti. On ima odgovornost da stvori pozitivno ili negativno iskustvo sa muzikom, u zavisnosti od pristupa. Važno je da vaspitači pruže individualnu pažnju svakom detetu i podstiču ih na umetničke aktivnosti koje omogućavaju širenje njihovih sposobnosti i proširuju njihove vidike (Stolić, 2018: 96). Kada se radi na razvoju muzičkog potencijala kod deteta, tri ključna faktora moraju biti uzeta u obzir: muzička inteligencija, sposobnosti i muzikalnost. Ovi faktori su usko povezani i zavise jedan od drugog. U svakodnevnom govoru, pojam "muzikalnost" često se koristi kao sinonim za višezjezičnost. Pod "muzikalnošću" se podrazumeva širok spektar različitih muzičkih veština, iskustava, znanja i osećanja. Pojedinci se značajno razlikuju po tome kako vrednuju ove elemente. Muzikalnost deteta može se opisati kao njegova sposobnost da reaguje na muziku, prepoznaje estetske, emocionalne i izražajne osobitosti muzike (Jovanović, 2014: 62). U vaspitnom procesu, ključno je posvetiti pažnju tri osnovna faktora koji utiču na ostvarivanje punog muzičkog potencijala deteta: razvoj muzičke inteligencije, veština i muzikalnih sposobnosti. Ova tri faktora su duboko povezani i međusobno utiču jedan na drugi. U svakodnevnoj upotrebi, pojam "muzikalnost" često se koristi kao sinonim za višestruke muzičke sposobnosti. Pojam "muzikalnost" obuhvata raznovrsne muzičke afinitete, veštine, doživljaje, naučena znanja i emocionalnu povezanost sa muzikom. Značaj ovih i sličnih faktora može značajno da se razlikuje od osobe do osobe. Muzikalnost deteta obuhvata njegovu sposobnost da reaguje na muziku i prepoznaje estetske, emotivne i izražajne osobine muzičkih dela (Radoš, 2012: 35). Muzička inteligencija može se izraziti na dva ključna načina. Ona podrazumeva sposobnost osobe da precizno prepoznaje visine tonova i rešava osnovne muzičke izazove, kao što su razlikovanje tonova, brojanje tonova unutar akorda i pamćenje ritmičkih i melodijskih uzoraka. Viši nivo muzičke inteligencije uključuje osetljivost na kvalitet izvođenja muzike i sposobnost da se estetski vrednuje muzika koju osoba doživljava.

ORFOV INSTRUMENTARIJ U MUZIČKOM RAZVOJU DECE PREDŠKOLSKOG UZRASTA

Karl je osmislio posebnu prilagodbu za određeni broj narodnih i klasičnih instrumenata, kako bi ih učinio pogodnim za decu. Ovaj set instrumenata, koji nosi naziv po njemu, zove se "Orfov instrumentarijum". Zajednička karakteristika svih

instrumenata u ovom setu jeste njihova jednostavnost u korišćenju. Ovaj instrumentarijum se sastoji od ritmičkih i melodijskih instrumenata koji su pojednostavljeni modeli simfonijskih instrumenata, čime se omogućava deci da ih savladaju brzo i bez poteškoća, te uživaju u muziciranju. Pedagoški pristup Karla Orfa imao je za cilj da probudi interes i ljubav prema muzici kod svakog deteta. Orf je verovao da je ključno da deca aktivno učestvuju u stvaranju muzike uz pomoć ovih instrumenata, pa zbog toga Orfov instrumentarijum predstavlja neizostavan alat u obrazovnom radu sa decom u predškolskim ustanovama. Ovaj metod je ušao u obrazovne planove naših škola još 1959. godine, a sredinom šezdesetih godina postao je standard u nastavi muzike i u osnovnim i u predškolskim ustanovama. Suštinski cilj ove metode je omogućiti svakom detetu da se izrazi kroz muziku, bilo kao pojedinac, bilo kao deo grupe (Kratus, 2017: 28). U Orfovom instrumentarijumu, koji je često nazivan i Dečijim instrumentarijumom, predstavljeni su jednostavni melodijski i ritmički perkusioni instrumenti. Mala deca, u predškolskom uzrastu, koriste svoje ruke i stopala kako bi stvarala različite ritmičke zvuke, dok sviraju instrumente prilagođene njihovim sposobnostima.

Instrumenti unutar ovog instrumentarijuma, kao i u slučaju klasičnih, klasifikuju se prema visini tona na one sa određenom i neodređenom visinom tona. Melodijski instrumenti su oni sa određenom visinom tona, na kojima se mogu izvoditi melodije sa tonovima različitim po visini.

Frulica, ili blok flauta, smatra se jednim od najstarijih duvačkih instrumenata, koji se ističe svojom jednostavnošću i širokom primenom. Njena boja tona je mekana, nežna i plemenita, što je čini veoma pogodnom za decu. Zbog svoje pristupačnosti, ovaj instrument često postaje prvi u rukama mališana, omogućujući im da istražuju muziku i razvijaju svoje talente. Metalofon je instrument koji podseća na zvončice, ali se razlikuje po tome što se zvuk stvara uz pomoć metalnih pločica koje podsećaju na zvonke. Ksilofon, pak, ima drvene pločice, a ton koji se dobija udaranjem palica je kratak, ali vrlo jasan i prodoran. S druge strane, timpani su posebni među udaraljka jer omogućavaju podešavanje tona na tačno određene visine. Veliki metalni deo prekriven kožom od teleće ili magareće kože je ključni deo ovog instrumenta, čiji ton se proizvodi udarcima palica o kožu. U orkestru, timpani služe za naglašavanje ritma, a njihov zvuk je tamniji, sa zaobljenim tonovima koji mogu da traju i nekoliko sekundi (Petrović, 2018: 137).

Slika 1. Orfov instrumentarij – melodijski instrumenti

Instrumenti koji stvaraju ritam, bez promena u visini tona, nazivaju se ritmičkim instrumentima. Na njima je moguće izvoditi samo ritmičke sekvence, bez varijacija u tonovima. Ovi instrumenti su idealni za mlađu decu ili one sa manje muzičkog iskustva, jer su laki za upotrebu i brzo se savladavaju. Zbog svoje jednostavne prirode i lake primenljivosti, ritmički instrumenti predstavljaju osnovnu komponentu Orfovog instrumentarijuma u radu sa predškolskom decom.

Slika 2. Orfov instrumentarij – ritmički instrumenti

Klavesi, ili štapići, su instrumenti izrađeni od tvrdog drveta i imaju oblik dugih valjkastih objekata, sa dužinom od 14 do 18 cm. Ovi instrumenti uvek dolaze u paru, tako da se u svakoj ruci drži po jedan, a njihov udarac jedan o drugi stvara prijatan, mek zvuk. U mnogim muzičkim kompozicijama, obično se koriste za akcentovanje određenih delova, kao i u brzim smenama osmina. Štapići se mogu napraviti od drške stare metle ili bilo kog tvrdog drveta. Zvečke, ili marakas, predstavljaju instrumente koji se sastoje od šupljih posuda u raznim oblicima (kruškasti, loptasti, valjkasti...), koje su ispunjene zrnevljem poput pirinča ili graška. Trešenje ovih instrumenata proizvodi ujednačen zvuk, poznat kao tremolo, koji se koristi za duže notne vrednosti ili za zajednički završni akord. Kratki zvuk se postiže brzim, energičnim pokretom ruke. Zvečke mogu biti vrlo različite u obliku i veličini (Frazee, Kreuter, 2016: 103). Instrument koji se sastoji od čelične šipke oblikovane u trougao sa jednim otvorenim uglom naziva se triangl. Ovaj instrument se drži tako da visi sa palca leve ruke, a zvuk se proizvodi udarom metalne palice koju treba držati između palca i kažiprsta desne ruke. Zvuk trianglera je svetao i prodoran, a njegova zvučna frekvencija traje određeno vreme, dok se može prekinuti dodiranjem instrumenta sa slobodnom rukom. Najbolje se uklapa u ritmove sa dužim notama i umerenim tempom, često i u pesmama sa pauzama. Metalni tanjiri sa kaiševima za držanje zovu se čineli. Ovi instrumenti mogu se koristiti u paru, sa po jednim u svakoj ruci, ili pojedinačno. Kada se udare jedan o drugi, proizvode snažan i prodoran zvuk. Prekida se pritiskom činela na grudi ili dodirivanjem ivice instrumenta prstom. Čineli su važni za postizanje efekata u pesmama sa marševskim karakteristikama i često se koriste u kombinaciji sa ručnim bubnjem kako bi se naglasili ritmovi (Campbell, Scott-Kassner, 2015: 82). Male okrugle metalne loptice sa prorezom u sredini, koje sadrže kuglice, nazivaju se praporci (zvončići). Kada metalne kuglice udaraju o unutrašnje stranice, nastaje zvuk visokog i prštavog karaktera. U prošlim vremenima koristili su se u konjskoj opremi ili na sankama, a danas se upotrebljavaju u muzičkim kompozicijama za stvaranje specifičnih zvučnih efekata. Daire, poznat i kao tamburin, je instrument sa drvenim obručem na kojem se nalazi opna od kože ili plastike. U obroč su ugrađeni metalni tanjirići, koji dodatno obogaćuju zvuk. Držanjem instrumenta u levoj ruci i udaranjem prstima ili dlanom desne ruke po opni, nastaje zvučni efekat zveckanja, dok se trešenjem stvara efekat tremola. Mali ručni bubanj sa zategnutom opnom s obe strane proizvodi dubok zvuk. Udarci prstima ili palicama po opni mogu izazvati zvučne efekte različite jačine i tonova. Ovaj instrument je idealan za ritmičke naglaske u pesmama ili za izvođenje složenih ritmova u kompozicijama (Frazee, Kreuter, 2016: 107). Kastanjete su jednostavni instrumenti sa školjkama koje se ritmički udaraju jedna o drugu pokretima šake. Njihova primena omogućava izvođenje širokog spektra ritmova, a zvuk koji stvaraju je oštar i kliktav, sa dodatnim šumom vazduha koji se javlja unutar školjki. Postoji i varijanta ovog instrumenta u kojoj su školjke postavljene na dršku, pa se zvuk stvara trešenjem. Gong, poznat po velikoj metalnoj ploči koja je okačena o stalak, proizvodi snažan, dugotrajan zvuk kad se udari batićem sa kožnom glavom. Zvuk koji proizvede je vrlo izražajan i ima dugotrajan odzvek. Drveni bubanj se sastoji od kutije sa otvorom koji funkcioniše kao rezonator, a zvuk nastaje udaranjem pomoću drvenog ili filcanog batića. Zvuk može

biti veoma prodoran, u zavisnosti od jačine udarca (Campbell, Scott-Kassner, 2015: 94). Instrumenti u okviru Orfovog instrumentarijuma variraju od onih koji su vrlo jednostavni za upotrebu, do onih koji zahtevaju nešto više veštine. Svi ovi instrumenti, međutim, imaju zajedničku osobinu – lako ih je koristiti, što omogućava deci da brzo nauče kako da na njima sviraju. Zbog te jednostavnosti, oni su pogodni za decu sa različitim stepenima muzičkog znanja i sposobnosti.

MUZIČKI RAZVOJ DECE PREDŠKOLSKOG UZRATA UZ PEVANJE I SVIRANJE NA INSTRUMENTIMA ORFOVOG INSTRUMENTARIJUMA

Kako bismo najmlađe uspešno uveli u svet udaraljki, neophodno je izdvojiti vreme za ritmičke i zvučne vežbe koristeći ruke i noge. Osim što razvijaju muzičke veštine, ove aktivnosti imaju i fizički značaj jer doprinose koordinaciji pokreta. Istaknuti nemački kompozitor i pedagog 20. veka, Karl Orf, prilagodio je određene klasične i narodne instrumente tako da budu dostupni deci. Njegovi instrumenti su jednostavni za korišćenje, omogućavaju lak rad i podstiču maksimalno učešće mališana. Poput klasičnih instrumenata, i oni su podeljeni na ritmičke i melodijske. Mnogi istraživači proučavali su uticaj muzike na dečji razvoj i došli do značajnih zaključaka. Dokazano je da muzičko iskustvo utiče na različite aspekte socijalnih i ličnih veština. Muzika nije samo faktor muzičkog napretka već i sredstvo kreativnog izražavanja koje doprinosi emocionalnom, socijalnom i psihomotornom razvoju deteta. Kroz pesmu i igru, mališanima se pruža prilika da izraze sebe i steknu osećaj samopouzdanja (Marković-Radoš, 2006: 41). Povučeni deca, pa čak i ona koja su nepravedno okarakterisana kao nemuzikalna ili manje inteligentna, često sa velikim entuzijazmom učestvuju u sviranju na dečjim instrumentima, pokazujući podjednaku veštinu kao i njihovi vršnjaci. Kroz muziciranje i zajedničke igre, kod mališana se podstiče osećaj zajedništva, spremnost na saradnju i međusobna podrška. Među ritmičkim instrumentima nalaze se štapčići, zvečka, marakas, kastanjete, drveni bubanj, tamburin, praporci, činele, triangel i bubanj. Melodijski instrumenti obuhvataju blok flautu, zvončice, metalofon, ksilofon i timpane. Orfov instrumentarij sadrži širok spektar instrumenata prilagođenih dečjim rukama, koji omogućavaju lako učenje i brzo savladavanje osnovnih muzičkih veština. Međutim, zbog zanimljivih naziva i privlačnog izgleda, deca često koriste udaraljke kao igračku za stvaranje buke umesto za elementarno muziciranje. Zato je važno već od najranijeg uzrasta usmeravati ih ka pravilnom korišćenju ovih instrumenata. Primarna uloga udaraljki u početnim fazama muzičkog obrazovanja jeste razvijanje osetljivosti na različite zvukove i nijanse tonova. Kolekciju udaraljki iz Orfovog instrumentarijuma moguće je dodatno obogatiti većim brojem instrumenata iste vrste, čime se omogućava raznovrsnija i dinamičnija muzička aktivnost (Đurković-Pantelić, 2007: 58). Ovim pristupom omogućava se deci da steknu iskustvo u sviranju iste udaraljke, što doprinosi lakšem učenju i boljoj kontroli zvuka. Osim toga, disciplina je znatno bolja nego kada svako dete koristi sopstveni instrument. Zaključak koji se nameće jeste da je Orfov instrumentarij od suštinskog značaja za muzički razvoj dece. Međutim, kada je reč o najmlađem, jaslenom uzrastu, fokus je prvenstveno na vaspitačevom sviranju, budući da su deca u tom periodu još uvek

premala da bi mogla dosledno pratiti instrukcije i samostalno upravljati instrumentima. Korišćenje muzike u radu s mališanima ne svodi se samo na podsticanje njihovih muzičkih veština. Njena uloga je mnogo šira – ona otvara prostor za spontanost i toplu interakciju, bilo između dece međusobno ili između dece i odraslih. Nekada se smatralo da dete tek u pubertetu, oko 12. godine, može jasno razlikovati i pravilno reprodukovati različite tonske rodove. Međutim, istraživanja su pokazala da se sposobnost prepoznavanja i izvođenja dura i mola razvija znatno ranije – već od šeste godine, pod uslovom da dete raste u podsticajnom muzičkom okruženju (Manasteriotti, 2007: 171). Ovo potvrđuje da se temelji muzičkog razvoja postavljaju u najranijem detinjstvu. Istraživanja su pokazala da se već kod dvogodišnje dece mogu uočiti neočekivane melodijske sekvence, što ukazuje na rani razvoj muzičke percepcije i kreativnosti.

Raznovrsne igre sa pevanjem i različitim sadržajem treba pažljivo birati kako bi deca kroz njih mogla da imitiraju svakodnevne aktivnosti, prirodne pojave, narodne običaje i druge životne situacije. Njihova glavna uloga je da podstaknu pravilno izvođenje melodije i usklađeno, izražajno i ritmički povezano kretanje uz muziku. Na taj način deca kroz pokret izražavaju karakter, ritam, tempo i dinamiku pesme, dok istovremeno razvijaju preciznost, lakoću, skladnost i izražajnost pokreta. Narodne igre i kola obuhvataju osnovne plesne elemente, kao što su hodanje, poskakivanje, različiti pokreti rukama, pljeskanje, tapkanje i okreti. Pri izboru muzičkih dela za slušanje važno je voditi računa o tome da budu primerena uzrastu, kako po trajanju, tako i po složenosti, pri čemu je poželjno da budu zastupljene vokalne, instrumentalne i vokalno-instrumentalne kompozicije. Izvođenje muzike kroz pevanje i sviranje predstavlja najvažniji vid aktivnog odnosa prema njoj, jer kroz ovu aktivnost deca razvijaju muzičke sposobnosti koje im omogućavaju da opažaju, razumeju i doživljavaju muziku na dublji način (Stojanović, 2009: 68). Razvijanje osećaja za ritam i melodiju, prepoznavanje i reprodukcija meloritmičkih celina, kao i sticanje sposobnosti opažanja estetskih vrednosti kroz izražajno pevanje različitih pesama, složen je i dugotrajan proces. Uloga vaspitača ogleda se u obezbeđivanju podsticajnog okruženja i motivisanju dece na aktivno učestvovanje u muzičkim aktivnostima. Najbolji pristup podrazumeva oslanjanje na sadržaje koji su deci bliski, poput ritmičkih brojalica, melodijskih struktura dečjih i narodnih pesama, kao i muzičkih igara. Ukoliko ustanova nema na raspolaganju Orfov instrumentarijum, moguće je improvizovati ritmičke instrumente korišćenjem kartona, plastičnih kutija, žice ili prirodnih materijala, kao što se radilo u prošlosti. Tradicionalni narodni instrumenti, poput kastanjeta, čemana, čegrtaljke, bubnjića od drveta i kože, piska, zujaljke, dugmeta na kanapu, čigre i frule, i danas su lako dostupni deci, koja ih mogu sama izrađivati i koristiti za sviranje. Nekada su ovi instrumenti imali ritualnu ulogu u verskim obredima, lovu ili teranju ptica, dok danas služe kao zanimljive muzičke igračke. Na primer, za izradu bubnja može poslužiti drveni obruč od starog sita preko kojeg se celofan zalepi kao membrana, a ton se proizvodi udaranjem drvenom olovkom. Štapići se jednostavno mogu napraviti sečenjem drške stare metle na dva dela dužine oko 20 cm, dok se zvečke mogu kreirati punjenjem praznih limenki ili plastičnih boca kamenčićima, suvim zrnevljem ili pirinčem (Stojanović, 2009: 70). Metalni zatvarači nanizani na čvrstu žicu mogu poslužiti kao zamena za praporce, pri čemu se zvuk proizvodi trešenjem

obruča, stvarajući ton sličan originalnim praporcima. Kada je reč o razvijanju ritma, brojalice imaju poseban značaj, jer se kroz njih deca spontano upoznaju sa ritmičko-metričkom strukturom. Izvođenje brojalica započinje skandiranjem teksta i odbrojavanjem, kao što se radi u dečjim igrama, zatim se postupno uvode različiti načini izvođenja – prvo korišćenjem tela kao instrumenta, potom priručnim predmetima, a na kraju i Orfovim instrumentima. Instrumentalna pratnja brojalicama predstavlja početni korak u upoznavanju sa sviranjem, pri čemu vaspitač vodi decu kroz proces. Najpre se savladava ritmičko izgovaranje brojalice uz pravilno određivanje mere i kucanje ritma, a zatim se postepeno uvode instrumenti, počevši od osnovnih poput štapića i zvečke. Deca koja nemaju instrument pljeskaju rukama i prate ritam govorom. Kada se kroz ove aktivnosti stekne sigurnost u rukovanju instrumentima, vaspitač prelazi na pevanje ranije naučenih pesama uz pratnju ritmičkih instrumenata (Činč, 2010: 103). Kroz muziciranje na Orfovim instrumentima, deca će ne samo razvijati muzičke sposobnosti poput sluha, ritma i memorije, već će se i aktivno uključiti u proces izvođenja muzike. Proučavanjem strukture i tehnike sviranja ovih instrumenata, steći će bolju sposobnost prepoznavanja različitih vrsta i grupa instrumenata, oslanjajući se na specifične zvučne boje koje ih karakterišu.

S obzirom na to da je tehnika sviranja ovih instrumenata jednostavna, deca, bez obzira na njihove muzičke sposobnosti, mogu ravnopravno učestvovati u grupnim muzičkim aktivnostima. To omogućava uspešno ostvarivanje ciljeva u nastavi muzičkog obrazovanja. Kada deca savladaju osnovnu tehniku sviranja jednog instrumenta, uvodi im se sledeći, a novo stečeno znanje o instrumentu postepeno se proširuje. Na primer, možemo reći: "Naša zvečka sada ima nove prijatelje - štapiće! Pogledajte kako se na njima svira!" Zatim, svaki instrument se povezuje sa likovima iz omiljenih priča, što čini igru zanimljivijom. U izvođenju pesama, pričama i recitacijama, korišćićemo udaraljke kako bismo poboljšali doživljaj i oslikali specifične trenutke teksta. Važno je izabrati instrumente koji odgovaraju tonu i karakteru dela. Za uspavanje, na primer, nisu pogodna glasna zvučna sredstva kao što su ksilofon, katanjete ili činela. Umesto njih, korišćenje tihu zvuka trianglera ili metalofona stvorice suptilniji efekat i dodatno pojačati emotivnu snagu izvedbe (Manasteriotti, 2007: 181). Spontane improvizacije koje deca izvode na udaraljka često služe kao kreativni izrazi njihove maštovitosti. Kako bi se ostvario željeni cilj kroz ove igre, neophodno je vežbanje u kombinovanju zvukova i pravilnom izvođenju zvučnih efekata koji odgovaraju tekstu. Ovaj proces zahteva stalnu saradnju i angažman dece, kao i puno strpljenja.

Primer iz prakse

Ritmička igra „Kiša pada“

Cilj: Razvijanje osećaja za ritam i koordinaciju kroz kombinaciju pokreta, glasa i Orfovog instrumentarija.

Uzrast: Deca od 4 do 6 godina.

Materijali:

Orfovi instrumenti (mali doboši, triangleri, drvene klave, zvončići)

Pesmica „Kiša pada“

Marame ili tkanine za slobodno kretanje

Tok aktivnosti i reakcije dece:

Uvodna priča i priprema

Vaspitač započinje priču: „Zamislite da smo sada napolju i da osećamo prve kapi kiše...“ Deca sede u krugu, pažljivo slušaju i već počinju da oponašaju kišu prstima po podu. Neka deca se kikoću i pokušavaju da pogode kako će priča dalje teći.

Pokreti tela

Na znak vaspitača, deca prstima lagano tapkaju po podu (prve kapi kiše), zatim dlanovima (jača kiša), a potom stopalima (pljusak). Deca brzo usvajaju ovaj prelaz i počinju da ga kombinuju po sopstvenom osećaju, spontano dodajući zvukove šapata („šu-šu-šu“) kako bi dočarali vetar.

Dodavanje instrumenata

Vaspitač deli instrumente i objašnjava uloge:

Triangli imitiraju prve kapi kiše – deca pažljivo slušaju i igraju se sa zvukom.

Klave predstavljaju jače kapi – deca pokušavaju da prate ritam vaspitača.

Mali doboši dočaravaju jak pljusak – oduševljenje raste jer deca uživaju u jačim zvukovima.

Zvončići simbolizuju vetar – deca se igraju promenama tempa i jačine.

Dok sviraju, neka deca primećuju kada treba da se uključe, dok drugima treba podsticaj. Nakon nekoliko ponavljanja, sve više dece spontano usklađuje zvuke.

Izvođenje pesme

Deca pevaju pesmicu „Kiša pada“ dok koriste instrumente. Prvo su oprezna, ali kako postaju sigurnija, sve više uživaju u kombinovanju ritma i zvuka. Neka deca čak predlažu da menjaju tempo pesme, što dodaje element improvizacije.

Kombinacija pokreta i zvuka

Vaspitač podstiče decu da se slobodno kreću uz muziku, koristeći marame da imitiraju kišu. Oduševljenje raste – neka deca skaču kao „kapljice“, dok druga prave pokrete „vetra“. Aktivnost završava „smirivanjem kiše“ – deca polako umiruju pokrete i instrumente, prateći vođstvo vaspitača.

Očekivani rezultati

Deca razvijaju osećaj za ritam i muzikalnost kroz aktivno učešće. Kroz igru, spontano uče da slušaju jedni druge i koordiniraju pokrete sa zvukom. Aktivnost ih podstiče na kreativnost i improvizaciju. Kroz slobodno izražavanje, jačaju motoričke veštine i muzičku percepciju.

POVEZIVANJE ORFOVE METODE SA DRUGIM METODAMA

Orfova muzička pedagogija, zasnovana na principima koje je razvio nemački kompozitor Karl Orff, ističe značaj kombinacije pokreta, govora, ritma i igre u muzičkom obrazovanju. Ova metoda podstiče kreativnost i muzičku ekspresiju kod dece kroz korišćenje elementarnih muzičkih instrumenata, kao što su udaraljke, ksilofoni i zvončići. Osnovna prednost Orfove metode leži u njenoj fleksibilnosti i mogućnosti prilagođavanja različitim uzrastima i sposobnostima dece (Lindström,

Johansson, 2023: 130). Kodályeva metoda, koju je razvio mađarski kompozitor Zoltán Kodály, temelji se na vokalnom pristupu muzičkom obrazovanju. Ova metoda naglašava značaj solmizacije (do, re, mi...) i ritmičke verbalizacije („ta, ti-ti“), što omogućava deci da lakše usvoje muzičke strukture. Primena Kodályeve metode u predškolskim ustanovama doprinosi poboljšanju muzičke percepcije i memorije kod dece. Osim toga, metoda se oslanja na korišćenje narodnih pesama kao osnovnog nastavnog materijala, čime se podstiče razvoj kulturnog identiteta kod najmlađih (Garcia, Bennett, 2022: 55). Suzuki metoda, koju je razvio japanski violinista Shinichi Suzuki, zasniva se na principu da se muzika uči na isti način kao maternji jezik – kroz slušanje, imitaciju i ponavljanje. Ovaj pristup naglašava značaj ranog izlaganja muzičkim sadržajima i aktivno uključivanje roditelja u proces učenja. Primena Suzuki metode u muzičkom obrazovanju doprinosi ranom razvoju fine motorike i osećaja za intonaciju. Iako je ova metoda tradicionalno primenjivana u učenju gudačkih instrumenata, njeni principi se sve više koriste i u podučavanju klavira, gitare i pevanja (Zhao, 2021: 15). Svaka od ovih metoda donosi specifične prednosti u muzičkom obrazovanju dece. Orfov pristup se ističe kroz kreativnost i improvizaciju, Kodályeva metoda kroz razvoj muzičke pismenosti, dok Suzuki metoda podstiče intuitivno učenje kroz slušanje i imitaciju. Treba istaći i to da kombinacija ovih metoda može doneti optimalne rezultate u razvoju muzičkih sposobnosti kod dece predškolskog uzrasta.

ZAKLJUČAK

Muzika je oduvek imala duboko ukorenjenu ulogu u ljudskoj istoriji i njen značaj nije prestao da raste, naročito u kontekstu razvoja najmlađih. U predškolskim ustanovama, ključnu ulogu igraju motivisani i stručni vaspitači koji svojim znanjem i veštinama mogu da podstaknu muzički razvoj kod dece. Muzičke aktivnosti u predškolskom uzrastu povezuju se sa mnogim drugim aspektima razvoja, što ih čini posebno važnima u tom periodu života. Kroz Orfov instrumentarijum, deca mogu učestvovati u različitim igrama, pesmama i plesovima koji im pomažu u razvoju motorike. U tim igrama muzika postavlja tempo, preciznost i vrstu pokreta. Deca, svirajući instrumente, razvijaju koordinaciju između ruku i nogu, kao i sinhronizaciju pokreta sa muzikom. Ovaj proces pomaže im da nauče kako da usklade disanje i držanje tela dok se angažuju u muzici. Na kraju, muzika igra ključnu ulogu i u poboljšanju kognitivnih sposobnosti, pomažući deci da razvijaju i unapređuju razumevanje i percepciju sveta oko sebe. Kroz angažovanje u pevanju, slušanju i sviranju, deca unapređuju svoje kognitivne sposobnosti. Uz pomoć Orfovog instrumentarijuma, deca razvijaju sposobnost pamćenja melodija, prepoznavanja ritmova, povezivanja zvukova sa instrumentima i prepoznavanja emocija u muzici. Pored toga, ovi instrumenti imaju značajan uticaj na socio-emocionalni razvoj. Deca koja sviraju osećaju se važnim delom grupe, što doprinosi njihovom samopouzdanju i razvijanju socijalnih veština kao što su saradnja i osećaj pripadnosti. Aktivnosti sa Orfovim instrumentima podstiču decu da postanu samostalna, razvijaju koncentraciju, kreativnost i disciplinu. Uključivanjem Orfovog instrumentarijuma, vaspitači pomažu deci da unaprede sve aspekte svog razvoja, uključujući motorne, kognitivne i emocionalne veštine.

LITERATURA

1. Campbell, P.S. , Scott-Kassner, C. (2015): *Music in childhood*, Belmont: Thomson Schirmer.
2. Činč, E. (2010): *Osnovi rada sa dečjim muzičkim sastavima*, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača Mihailo Palov.
3. Činč, E. (2013): *Muzičko vaspitanje sa metodikom: priručnik*, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače Mihailo Palov.
4. Činč, E. , Stolić, J. (2015): *Organizovanje i rad sa dečjim muzičkim sastavima*, Vršac: Istraživačko edukativni centar.
5. Đurković-Pantelić, M. (2007): *Metodika muzičkog vaspitanja dece predškolskog uzrasta*, Šabac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
6. Frazee, J. , Kreuter, K. (2016): *Discovering Orff: A curriculum for music teachers*, Mainz, London: Schott.
7. Garcia, A. , Bennett, L. (2022): The influence of solfeggio in early childhood music education. *Innovations in music pedagogy: New perspectives*, 7(3), 45–60.
8. Jovanović, S. (2014): *Karakteristike muzičkih igara i njihove realizacije u radu sa decom predškolskog uzrasta*, Jagodina: Pedagoški fakultet.
9. Kratus, J. (2017): Music Listening Is Creative. *Music Educators Journal*, 103(3), 28–46.
10. Lindström, F. , Johansson, M. (2023): Movement, rhythm, and creativity in the Orff method. *Journal of Early Music Education*, 15(2), 123–134.
11. Manasteriotti V. (2007): *Muzičko obrazovanje na osnovnom nivou*, Zagreb: Školska knjiga.
12. Mirković-Radoš, K. (2006): *Psihologija muzike*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
13. Muratović, A., Muratović, A., & Mekić, E. (2021). Uticaj stavova roditelja o saradnji na promociju porodičnog učešća u predškolskoj ustanovi. *Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost*, Novi Pazar, 20, 13-25. <https://doi.org/10.5937/univmis2120013M>
14. Muratović, A., & Osmajlić Janković, D. (2025). Muzičke aktivnosti u funkciji razvoja dece predškolskog uzrasta. *Univerzitetska misao - časopis za nauku, kulturu i umjetnost*, Novi Pazar, 24, 128-143. <https://doi.org/10.5937/univmis2524126M>
15. Petrović, M. (2018): *Orfov instrumentarijum u muzičkom razvoju dece predškolskog uzrasta*, Beogradski: Fakultet muzičke umetnosti.
16. Radoš, K. (2012): *Psihologija muzičkih sposobnosti*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
17. Stojanović, G. (2009): *Nastava muzičke kulture od 1. do 4. razreda osnovne škole*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
18. Stolić, J. (2018): *Muzičke igre uz pokret na predškolskom uzrastu*, Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače Mihailo Palov.
19. Zhao, Y. (2025): The Suzuki method in contemporary music education. *Journal of Music Education Research*, 30(1), 10–20.

SUMMARY

The development of musical abilities in preschool children has a significant impact on their overall intellectual, emotional and social development. Through the use of music, singing and playing instruments, especially through Orff's instrumentation, children develop a sense of rhythm, melody, movement coordination and creativity. Orff's instrument set, adapted to the abilities of preschool children, consists of rhythmic and melodic instruments, which are easy to use and enable children to be actively involved in musical activities. Through music-making, children not only improve their musical abilities, but also develop self-confidence, social interaction and aesthetic awareness. When working with children, Orff's instrumentation helps educators to encourage the development of motor skills, auditory perception and musical intelligence in a creative and interactive way. The use of these instruments contributes to the acquisition of musical skills through play, which positively affects their overall development. Through literature analysis and examples from practice, this paper highlights the importance of Orff's instrumentation in preschool education, emphasizing its role in shaping children's musical and general developmental abilities.